

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI

Ro'yxatga olindi
№_BD-60410100-2.06

"TASDIQLAYMAN"

Direktor

Sh.R.Urakov

2021-yil "30" 08

Qishloq xo'jaligi buxgalteriya hisobi
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400000 – Biznes, boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi: 410000 – Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi: 60410100 – Buxgalteriya hisobi va audit

Kattaqorg'on-2021

Fan/modul kodi		O'quv yili	Semestr	Kreditlar
TFT2003		2024-2025	7	2
Fan/modul kodi		Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari
Tanlov		O'zbek		3
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Qishloq xo'jaligi buxgalteriya hisobi	46	14	60

2. 1. O'QUV FANINING MAQSADI VA VAZIFASI

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarda buxgalteriya hisobining ob'ektlari bo'yicha yo'nalishiga mos bilim, ko'nikma va malaka bilimlarni shakllantirishdan iborat.

Fanning asosiy vazifalari - talabalarni xo'jalik yurituvchi sub'ektlardagi mablag'lar, ularning tashkil topish manbalarining harakatini to'g'ri aks ettirish, hisobotlarni tuzish, moliyaviy hisobot ma'lumotlarining shaffofligini ta'minlash, boshqa sub'ektlar bilan hisoblashishlarni to'g'ri tashkil qilishni qonunlar, qarorlar va boshqa me'yoriy hujjatlar asosida o'rgatishdan iborat. Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. Talaba:

- turistik xizmatlarni ko'rsatuvchi sub'ektlar va ular faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslarini;
- turistik xizmatlardan olingan daromadlar, ularga doir xarajatlar hisobi va ular tannarxini kalkulyatsiya qilish tartibi;
- turistik xizmatlarga doir hisob-kitoblar va soliq to'lovlarining hisobi haqida tasavvurga ega bo'lishi haqida tasavvurga ega bo'lishi;
- mehmonxona xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlar va ular faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari;
- mehmonxona xizmatlaridan olingan daromadlar hisobi va ularga doir xarajatlar hisobi va ular tannarxini kalkulyatsiya qilish tartibi;
- mehmonxona xizmatlariga doir hisob-kitoblar va soliq to'lovlarining hisobi;
- kommunal xizmatlar ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini

yuritish tartibini;

- maishiy xizmatlarni ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini yuritish tartibini bilishi va ulardan foydalana olishi bilishi va ulardan foydalana olishi;

- aloqa va axborotlashtirish xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini yuritish tartibini;

- sug'urta xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini yuritish tartibini;

- vositachilik xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini yuritish tartibini;

- dehqon va buyum bozorlarida buxgalteriya hisobini yuritish tartibi taqdim etish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga qo'yidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Qishloq xo'jaligi korxonalarida buxgalteriya hisobining asosiy tamoyillari

Qishloq xo'jaligi korxonalarida buxgalteriya hisobining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. **Iqtisodiy birlik tamoyili:** Korxona bir butun iqtisodiy birlik sifatida qaraladi. Uning barcha moliyaviy va ishlab chiqarish faoliyatlari yagona buxgalteriya hisobotida aks ettiriladi.
2. **Davriylik tamoyili:** Buxgalteriya hisobi ma'lum bir davrlar bo'yicha olib boriladi. Bu davrlar odatda bir yilni tashkil qiladi, lekin qisqa davrlar uchun ham (chorak, oy) hisobotlar tuzilishi mumkin.
3. **Davomiylik tamoyili:** Korxona uzoq muddat faoliyat ko'rsatadi va bu davomiylik hisob-kitoblarda inobatga olinadi.
4. **Izchillik tamoyili:** Buxgalteriya hisobi usullari va tamoyillari bir xil izchillikda qo'llanilishi kerak. Bu moliyaviy holatni solishtirishga va tahlil qilishga imkon beradi.
5. **Ochiqlik va shaffoflik tamoyili:** Buxgalteriya hisobi to'liq va ishonchli bo'lishi kerak. Moliyaviy hisobotlar to'g'ri va haqqoniy axborotni aks ettirishi lozim.
6. **Tasdiqlanganlik tamoyili:** Barcha moliyaviy operatsiyalar hujjatlar bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak. Har bir yozuv asosli hujjatlarga tayangan holda kiritiladi.
7. **Ehsonlilik tamoyili:** Hisoblar to'g'ri va ishonchli bo'lishi uchun barcha moliyaviy operatsiyalar aniq va tushunarli aks ettiriladi.
8. **Tahliliy tamoyili:** Buxgalteriya hisobi orqali olingan ma'lumotlar korxona faoliyatini tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalaniladi.
9. **Moliyaviy natijalarning aniqligi tamoyili:** Moliyaviy natijalar to'g'ri hisoblanishi va aniqlik bilan aks ettirilishi kerak.
10. **Izolyatsiya tamoyili:** Korxona mulki va majburiyatlari egalarining shaxsiy mulk va majburiyatlaridan alohida hisobga olinadi.

2-mavzu. Qishloq xo'jaligi korxonalarida soliqqa tortish xususiyatlari

qishloq xo'jaligi mahsulotlarining inventarizatsiyasi

Qishloq xo'jaligi korxonalarida soliqqa tortish va inventarizatsiya qilish jarayonlari o'ziga xos xususiyatlarga ega. Quyida bu jarayonlarning asosiy jihatlari ko'rib chiqiladi.

Soliqqa Tortish Xususiyatlari

1. **Imtiyozlar va Preferensiyalar:** Qishloq xo'jaligi korxonalari ko'pincha soliq imtiyozlariga ega bo'ladi. Bu imtiyozlar hukumat tomonidan qishloq xo'jaligini rivojlantirishni rag'batlantirish maqsadida beriladi.
2. **Yagona Yer Solig'i:** Ko'pgina mamlakatlarda qishloq xo'jaligi uchun yagona yer solig'i (YYaS) joriy qilingan bo'lib, bu soliq yerning maydoni va unumdorligiga qarab hisoblanadi.
3. **QQS (Qo'shilgan Qimmat Solig'i):** Qishloq xo'jaligi mahsulotlariga QQS qo'llanilishi mumkin, ammo ko'pincha mahsulotning xomashyo yoki qayta ishlangan holatiga qarab turli stavkalar mavjud bo'ladi.
4. **Daromad Solig'i:** Qishloq xo'jaligi korxonalari daromad solig'iga tortiladi. Bu soliq korxonaning sof daromadi asosida hisoblanadi.
5. **Sotsial Soliqlar:** Ishchilar uchun to'lanadigan sotsial soliqlar va majburiy ajratmalar ham qishloq xo'jaligi korxonalari uchun muhimdir.

Inventarizatsiya Xususiyatlari

1. **Mahsulot Turiga Ko'ra:** Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining turiga qarab inventarizatsiya usullari farq qilishi mumkin. Masalan, don mahsulotlari, meva-sabzavotlar, chorva mollari kabi mahsulotlar uchun turli inventarizatsiya usullari qo'llaniladi.
2. **Mavsumiylik:** Qishloq xo'jaligi mahsulotlari mavsumiy bo'lgani uchun, inventarizatsiya jarayonlari ham mavsumga qarab amalga oshiriladi. Hosil yig'im-terim davrida inventarizatsiya ko'proq e'tibor talab qiladi.
3. **Omborxona va Saqlash:** Mahsulotlarning saqlanishi va omborxona sharoitlari inventarizatsiya jarayoniga ta'sir qiladi. Saqlash sharoitlari buzilgan holatlarda mahsulot yo'qolishi yoki sifatsizlanishi mumkin, bu esa inventarizatsiya jarayonida inobatga olinishi lozim.
4. **Buxgalteriya Hisoboti:** Inventarizatsiya natijalari buxgalteriya hisobotida aks ettiriladi. Bu hisobotlar soliqqa tortish va moliyaviy rejalar uchun muhim asos bo'ladi.
5. **Texnologiyalar:** Zamonaviy texnologiyalar (masalan, dronlar, GPS tizimlari, va avtomatizatsiyalashgan omborlar) inventarizatsiya jarayonini yengillashtirishi va aniqligini oshirishi mumkin.

Yangi Texnologiyalar va Amaliyotlar

- **Dronlar va GPS:** Dronlar va GPS tizimlari yordamida hosil monitoringi va inventarizatsiya samaradorligini oshirish mumkin.
- **Avtomatlashtirilgan Omborlar:** Avtomatlashtirilgan saqlash tizimlari mahsulotlarni saqlash va inventarizatsiya qilish jarayonini yengillashtiradi.
- **Mobil Ilovalar va Dasturlar:** Mobil ilovalar va maxsus dasturlar yordamida qishloq xo'jaligi korxonalari mahsulotlarning harakatini kuzatishi va inventarizatsiyani real vaqt rejimida olib borishi mumkin.

Qishloq xo'jaligi korxonalarida soliqqa tortish va inventarizatsiya qilish jarayonlari korxonaning samarali faoliyatini ta'minlash va davlat tomonidan qo'yilgan talablarni bajarish uchun muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonlarning to'g'ri tashkil etilishi va boshqarilishi korxonaning moliyaviy barqarorligiga va rivojlanishiga katta ta'sir

ko'rsatadi.

3-mavzu. Qishloq xo'jaligida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari qishloq xo'jaligida hisob siyosati

Qishloq xo'jaligida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari va hisob siyosati juda muhimdir, chunki ular moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishda yuksak darajadagi aniqlik va ishonchlilikni ta'minlaydi. Bunga erishish uchun qishloq xo'jaligi korxonalari xalqaro buxgalteriya standartlariga (IAS/IFRS) amal qilishi kerak. Keling, qishloq xo'jaligida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari va hisob siyosati haqida batafsil tushuntirib beraman. Qishloq xo'jaligida Buxgalteriya Hisobining Xalqaro Standartlari **IAS 41 - Qishloq xo'jaligi**: IAS 41 (International Accounting Standard 41) qishloq xo'jaligi faoliyatini hisobga olishni tartibga soluvchi xalqaro buxgalteriya standarti hisoblanadi. Bu standart qishloq xo'jaligi faoliyatida ishlatiladigan biologik aktivlarni (o'simliklar, hayvonlar) va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini (yangi yetishtirilgan hosil va chorva mahsulotlari) hisobga olish va baholash usullarini belgilaydi. Biologik aktivlar dastlab adolatli qiymat bo'yicha baholanadi va har bir hisobot davrida ushbu qiymat o'zgarishlari daromad va xarajat sifatida e'tirof etiladi. **IAS 16 - Asosiy vositalar**: Qishloq xo'jalik texnikasi, bino va inshootlar kabi asosiy vositalarni hisobga olish uchun IAS 16 standartiga amal qilinadi. Asosiy vositalar dastlab xarid qiymati bo'yicha baholanadi va keyinchalik amortizatsiya qilinadi. **IAS 2 - Zahiralar**: Qishloq xo'jalik mahsulotlari va boshqa zahiralarini hisobga olish uchun IAS 2 standarti qo'llaniladi. Zahiralar dastlab adolatli qiymat bo'yicha baholanadi va keyinchalik sof amalga oshirish qiymati bilan solishtiriladi.

Qishloq xo'jaligida Hisob Siyosati Hisob Siyosati Tanlovi: **Qishloq xo'jalik korxonalari xalqaro buxgalteriya standartlariga muvofiq, o'z hisob siyosatlarini tanlashda erkinlikka ega.** Bu tanlov korxona faoliyatining o'ziga xos xususiyatlariga mos kelishi kerak. Biologik Aktivlarni Baholash: **Qishloq xo'jalik korxonalari biologik aktivlarni adolatli qiymat bo'yicha baholashni tanlaydi, chunki bu usul korxona aktivlarining haqiqiy qiymatini ko'rsatadi va moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini oshiradi.** Amortizatsiya Siyosati: **Asosiy vositalarni amortizatsiya qilishda qishloq xo'jalik korxonalari o'zlariga mos bo'lgan usullarni tanlashlari mumkin, masalan, to'g'ri chiziqli usul yoki kamayuvchi qoldiq usuli.** Zahiralarining Baholanishi: **Zahiralarini baholashda korxonalar adolatli qiymat yoki sof amalga oshirish qiymatiga asoslangan usullarni qo'llashlari mumkin.** Daromad va Xarajatlarni E'tirof Etish: **Qishloq xo'jalik mahsulotlarini sotishdan kelgan daromadlar va xarajatlarni e'tirof etishda xalqaro standartlarga rioya qilish, ya'ni to'liq tushum va xarajatlarni hisobga olish kerak.**

4-mavzu. Fermer xo'jaliklarida buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlari ekologik va organik qishloq xo'jaligi buxgalteriya hisobi

Fermer xo'jaliklarida buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlari, ayniqsa ekologik va organik qishloq xo'jaligi kontekstida, muhim ahamiyatga ega. Bu o'ziga xos xususiyatlar asosan fermer xo'jaliklarining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy yo'nalishlariga

bog'liq bo'lib, ular quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Resurslarni boshqarish:

Ekologik va organik qishloq xo'jaligida resurslardan samarali foydalanish va tabiiy resurslarni qayta tiklash muhimdir. Bu hisobga olishda quyidagi jihatlar ko'zda tutiladi:

- Tabiiy resurslar (yer, suv, biologik xilma-xillik)ni hisobga olish va monitoring qilish.
- Kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlar o'rniga tabiiy va biologik vositalardan foydalanish bilan bog'liq xarajatlar.
- Qayta ishlanadigan resurslar va chiqindilarni boshqarish.

2. Sertifikatlashtirish va standartlarga muvofiqlik:

Organik qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun maxsus sertifikatlar talab etiladi. Bu quyidagi buxgalteriya hisobini talab qiladi:

- Sertifikat olish uchun qilinadigan xarajatlar.
- Sertifikatlash agentliklari bilan olib boriladigan moliyaviy hisob-kitoblar.
- Mahsulotlarni organik deb belgilash uchun qilingan xarajatlar va daromadlarni ajratish.

3. Subsidiyalar va davlat yordamidan foydalanish:

Ko'plab mamlakatlarda ekologik va organik qishloq xo'jaligiga davlat tomonidan subsidiyalar ajratiladi. Bu buxgalteriyada quyidagi jihatlarni nazorat qilishni talab qiladi:

- Subsidiyalarni hisobga olish va monitoring qilish.
- Davlat yordami uchun moliyaviy hisobotlarni tayyorlash.
- Ushbu mablag'lardan samarali foydalanish uchun strategiyalar ishlab chiqish.

4. Xarajatlarni hisobga olish:

Organik va ekologik qishloq xo'jaligida xarajatlar odatiy qishloq xo'jaligidan farq qiladi:

- Organik urug' va o'g'itlar uchun qo'shimcha xarajatlar.
- Ekologik toza texnologiyalar va uskunalar sotib olish xarajatlari.
- Ta'minot zanjiridagi qo'shimcha xarajatlar (masalan, ekologik toza mahsulotlar uchun maxsus transport va saqlash).

5. Mahsulotlarning o'ziga xosligi va qiymatining oshishi:

Ekologik va organik mahsulotlar odatda yuqori qiymatga ega bo'ladi, bu buxgalteriyada alohida aks ettiriladi:

- Mahsulotlar tannarxi va ularning bozorga chiqarilishi qiymati.
- Organik mahsulotlar uchun marketing va reklama xarajatlari.
- Bozor talabi va organik mahsulotlar narxining monitoringi.

6. Hisobot va audit talablariga rioya qilish:

Ekologik va organik qishloq xo'jaligi ko'pincha maxsus hisobot va audit talablariga ega:

- Davlat va xalqaro tashkilotlar oldida hisobotlar tayyorlash.
- Ichki va tashqi audit talablariga javob berish.
- Ekologik va organik standartlarga muvofiqlikni ta'minlash uchun ichki nazorat tizimlarini joriy qilish.

Fermer xo'jaliklarida buxgalteriya hisobining bu xususiyatlari ekologik va organik qishloq xo'jaligida samarali va shaffof boshqaruvni ta'minlash uchun muhimdir. Bu sohadagi buxgalteriya hisobining alohida yondashuvlarini qo'llash fermer xo'jaliklarining ekologik barqarorlikka erishishiga va iqtisodiy jihatdan foydali bo'lishiga yordam beradi.

5-mavzu. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish xarajatlari hisobi va sug'urta qishloq xo'jaligida va buxgalteriya hisobida.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish xarajatlari hisoblashi va sug'urta qishloq xo'jaligida va buxgalteriya hisobida ahamiyatga ega bo'lgan muhim mavzulardir. Bu ko'rsatkichlar ko'p faktorlarga bog'liq bo'lib, quyidagi asosiy nuqtalarga ega bo'lishi mumkin:

1. Boshlang'ich mablag'lar (capital investment):

Qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarish uchun kerak bo'lgan boshlang'ich mablag'lar, qurilishlar, qurilishlar va uskunalar uchun xarajatlar bu hisobga olingan bosh faktorlardan biridir. Bu xarajatlar, mamlakat, mintaqalar va qishloq xo'jaligining turiga qarab o'zgaradi.

2. Arz-havola chiqish xarajatlari (input costs):

Mahsulot ishlab chiqarishda kerak bo'lgan ma'lumotlar, sement, urug'lar, o'g'itlar va uskunalar, suv, yaxud boshqa zaruratlarining xarajatlari hisobga olinadi. Bu xarajatlar, mahsulot turiga, iste'mol qilgan resurslarning narxiga, va mamlakatning iqtisodiy holati bilan bog'liq bo'lib o'zgarishi mumkin.

3. Ish haqining hisoblanishi (labor costs):

Qishloq xo'jaligi faoliyatida ishtirok etuvchi odamlarning ish haqi, ularning maoshlarini, pul yoki miqdorini hisobga olish lozim. Bu hisoblash, ishchi soni, sifat va ularning ishlash vaqti bilan bog'liq bo'ladi.

4. Energiya va transport xarajatlari:

Mahsulotni ishlab chiqish jarayonida energiya sarflari, transport xarajatlari (transport uskunolari, transport qilingan masofa, yo'lovchilarning ish haqiqi) ham hisobga olinadi.

5. Sug'urta xizmatlarining xarajatlari:

Qishloq xo'jaligida sug'urta, o'tkazmalar, hayot va mal xavfsizligi uchun moliyaviy himoya xizmatlari kerak bo'ladi. Bu xizmatlar uchun to'lovlar hisobga olinishi kerak.

6. Mahsulot ishlab chiqarish jarayonining to'liq tahlili:

Buxgalteriya hisobida mahsulot ishlab chiqarish jarayonining to'liq tahlili, bu jarayonning har bir bosqichidagi xarajatlarini aniqlashga yordam beradi. Bu tahlil ishlab chiqarish jarayonini samaradorligini oshirish uchun muhimdir.

7. Sug'urta:

Qishloq xo'jaligida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan risklar, masalan, kasalliklar, zararli organizmlar, do'stliklar tomonidan olib borilayotgan zararlar kabi risklar qarshisida sug'urta polislarini xarajatlarni hisobga olish.

8. Qo'shimcha xarajatlar:

Bu, odatda to'g'ri mahsulot ishlab chiqarish xarajatlari emas, balki sertifikatlash, reklama, marketing va bozorlash xarajatlari kabi qo'shimcha xarajatlarni o'z ichiga oladi.

9. Ommaviy iqtisodiy imkoniyatlar va davlatning soliq siyosati:

Mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarini belgilashda mamlakatning soliq siyosati ham muhim rol o'ynaydi. Soliqlar, chegirmalar, subsidialar va boshqa moliyaviy masalalar hisobga olinadi.

10. Monitoring va analiz:

Buxgalteriya hisob-kitoblari va hisobotlar yordamida mahsulot ishlab chiqarish xarajatlari to'g'risida monitoring va analizni olib borish muhimdir, shuningdek, amalga oshirilgan har bir investitsiyani va xarajatni baholashda ham.

6-mavzu. Qishloq xo'jaligi texnikalarini hisobga olish va amortizatsiya sug'orish tizimlari va suv resurslari hisobi

Qishloq xo'jaligi texnikalarini hisobga olganingizda, amortizatsiya va suv resurslarini hisoblashning bir necha usullari mavjud.

1. **Amortizatsiya:** Qishloq xo'jaligi texnikasining amortizatsiyasini hisoblash uchun, qurilish yillarini, o'tkazilgan ishlab chiqarish yoki yillik ishga tushirilgan sohalarni, texnikaning boshlang'ich qiymatini va texnikaning yillik amortizatsiya qiymatini hisobga olasiz. Ba'zi usullar bunga qo'shimcha ma'lumotlar kiritishni talab qiladi, masalan, texnikaning xizmat ko'rsatish muddati, o'rtacha ishlab chiqarish darajasi va boshqalar.
2. **Suv resurslarini hisoblash:** Suv iste'moli qishloq xo'jaligida juda muhimdir. Suv resurslarini hisoblashda, texnikani qanday vaqt ichida qanday miqdorda suv iste'mol qilishi kerakligini hisobga olasiz. Bu, texnikani ishlab chiqarish jarayonida, qishloq xo'jaligi hududidagi ob-havo sharoitiga, mahsulotning turligiga va boshqa amaliy faktorlarga qarab aniqlanadi.

Texnikalarni amortizatsiya va suv resurslarini hisoblash uchun qo'llaniladigan texnikalar, ma'lumotlar tizimlari va dasturlar mavjud. Bu tizimlardan bir nechasi Excel, QuickBooks yoki boshqa qo'llaniladigan texnik ma'lumotlar tizimlaridir. Bu dasturlar orqali siz texnikani to'liq hisobga olganingizda, qishloq xo'jaligi faoliyatining moliyaviy holatini

boshqarishga yordam beradi.

7-mavzu. Hayvonchilikda va o'simlikchilikda buxgalteriya hisobi subsidiyalar va davlat yordamini buxgalteriya hisobida aks ettirish

Hayvonchilik va o'simlikchilik sohasida buxgalteriya hisobida subsidiyalar va davlat yordamlarini aks ettirish jarayonlari, ilgari muhokama qilinadigan va aholi vaqtinchalik katta bo'lgan mavzular. Bu dastlabki ko'rsatkichlar bo'lishi mumkin, lekin iloji boricha asosiy jarayonlar quyidagilardir:

1. **Subsidiyalar va yordamlar qabul qilingani va to'g'ri hisoblangani:** Subsidiyalar va davlat yordamlari qabul qilingandan so'ng, ular muhasebe hisobiga kiritiladi. Agar ularni sifatli ravishda qabul qilingan bo'lsa, ularni qo'llash hisobidan yoki to'lovni yengillatish tomonidan hisoblangan xarajatlarga qo'shiladi.
2. **Kirim va chiqimlar hisobiga ta'sir etish:** Subsidiyalar va davlat yordamlari kirmiga va chiqimlar hisobiga to'g'ri ta'sir etiladi. Agar subsidiyalar kirimni oshirsalar, ular kirim hisoblarini oshirish orqali, shuningdek, agar xarajatlarga chegirma qilingan bo'lsa, ularni chiqimlar hisobidan kamaytirish orqali hisobga olingan.
3. **Subsidiyalarni qo'llash uchun xususiy hisoblar:** Bazi moliyaviy tashkilotlar subsidiyalar uchun xususiy hisoblar ochishadi, bu esa bu yordamlarning to'g'ri ravishda qo'llanib bo'lishini, ularning samaradorligini va ularning turli moliyaviy jarayonlarga ta'siri haqida to'liq ma'lumot olishni ta'minlaydi.
4. **Davlat yordamlarining hisoblanishi:** Davlat yordamlari va subsidiyalar, ularning to'liq tahlili bilan birga hisoblangan va hisoblanishi kerak bo'lgan vaqtinchalik qo'shimcha ma'lumotlar, masalan, qanday hodisalar bo'lganligi haqida ma'lumotlar, shu jumlada, bunday yordamni qabul qilish uchun kerak bo'lgan talablar.
5. **Auditing va hisob-kitobni tekshirish:** Subsidiyalar va davlat yordamlari auditorlar tomonidan tekshiriladi va davlat tomonidan tartibga solingan auditor hisob-kitobi standartlariga muvofiq ravishda hisoblangan bo'lishi kerak. Bu davlat tomonidan taxminan belgilangan shartlar va shartlar bo'yicha amalga oshiriladi.

Bular o'simlikchilik va hayvonchilik sohasidagi subsidiyalar va davlat yordamlarini buxgalteriya hisobida aks ettirish jarayonlariga misollar. To'liq tushuncha uchun, mahalliy moliyaviy qonunlar va regulativ hujjatlar bilan tanishish kerak.

8-mavzu. Qishloq xo'jalik mahsulotlari zahiralar va qishloq xo'jalik xizmatlari, ishlar hisobi

Qishloq xo'jalik mahsulotlari zahiralar va qishloq xo'jalik xizmatlarining hisoblanishi va qo'llanilishi qishloq xo'jaligi sohasidagi muhim muddatlardan biridir. Bu, qishloq xo'jaligining istiqbollari, darajasi va sodiqlikni aniqlashda muhimdir.

1. **Mahsulotlar zahiralar:** Bu qishloq xo'jalik mahsulotlarining tarqatilishi, saqlanishi, o'qitilishi, transporti va sotishining barcha jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu hisob-kitobni yaxshi boshqarish, moliyaviy muvofiqlik va soha niyati uchun muhimdir.
2. **Xizmatlar hisobi:** Qishloq xo'jalik sohasida ko'rsatilayotgan xizmatlar, masalan, daryo tuzish, mehnat, traktor xizmatlari va boshqa ko'rsatmalarni qo'llab-quvvatlashni hisobga oladi. Bu, xizmatni ko'rsatuvchi va sotuvchilar uchun qanchalik foydali bo'lganligini tushunishga yordam beradi.
3. **Ishlar hisobi:** Qishloq xo'jalikda ishlab chiqarish jarayonlari, ishlab chiqarish

materiallari, ish haqi, vaqtni qo'llab-quvvatlash va boshqa resurslarni qo'llashning muhim ko'rinishi hisoblanadi. Bu, mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish uchun tegishli narxni aniqlashga yordam beradi.

Qishloq xo'jalik mahsulotlari zahiralari va xizmatlarining to'g'ri hisob-kitobga olinishi, qishloq xo'jalik doimiy rivojlanishida va uning iqtisodiy oqibatlari tushishida katta ahamiyatga ega. Bu jarayonlar taraqqiyot, foyda va foydali kasblar ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

9-mavzu. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari sotish hisobi va mahsulotlarining inventarizatsiyasi

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari sotish hisobi va inventarizatsiyasi, qishloq xo'jaligi tashkilotlarida juda muhim jarayonlardan biridir. Bu, qishloq xo'jaligida mahsulotlarning to'g'ri sotilishi, sotish hisob-kitoblari yaxshi tuzilishi va mahsulotlar inventarizatsiyasi orqali o'zgarishlarni kuzatishni ta'minlaydi.

Sotish hisobi, xaridorlar bilan qishloq xo'jaligi tashkilotlari o'rtasida o'zaro muomalani aniqlash uchun juda muhimdir. Bu, xaridorlar tomonidan sotilgan mahsulotlar uchun to'lovlar qabul qilish

10-mavzu. Qishloq xo'jalik yerlari ulardan sug'orish tizimlari va suv resurslaridan foydalanish hisobi

Qishloq xo'jalik yerlari, ulardan sug'orish tizimlari va suv resurslaridan foydalanish, inson faoliyatining keskin bo'lgan qismidir. Bu yerlarda tarixiy ravishda suv resurslarini foydalanish, irigatsiya tizimlari, quyosh energiyasidan foydalanish, suv qo'llab-quvvatlash stansiyalari va boshqalar kabi vositalar orqali mehnat mahsulotlarini o'stirish uchun harakat qilinadi.

Suv resurslaridan samarali foydalanish, suvni to'plab olish, saqlash va taqsimlashda strategik ahamiyatga ega. Irigatsiya tizimlari quyidagi iqtisodiy ko'plab faolliklarga imkoniyat yaratadi: qishloq xo'jaligi va bog'chalar tarixini o'stirish, bo'sh va tashqi marta, suv sarflash va suv izlanishi bo'yicha omon qilish, hayvonot bog'i va mehnat mahsulotlarini oshirish, va yangi arazilarni ekin ekanlari to'g'risida obro'lar yaratish.

Bundan tashqari, quyosh energiyasidan foydalanish, yengil energiya manbalaridan foydalanish, qurilish materiallarini ishlab chiqarishda va ishlab chiqarishda energiya xarajatlari kiritishda zarur bo'lgan o'sishni oshirishga yordam beradi. Bu esa qishloqda iqtisodiy ko'rsatkichlarni oshiradi va energiya resurslarini samarali va barqaror foydalanishni ta'minlaydi.

Shuningdek, suv qo'llab-quvvatlash stansiyalari va boshqa muassasalar, suvni to'plab olish va ta'minlashda yordam beradi. Bu tur muassasalar suvni taqsimlash, tozalash, va iste'molni rivojlantirishda katta o'rin egallaydi.

Qishloq xo'jaligi va suv resurslaridan foydalanish hisobi, bu sohalarning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy to'g'risidagi mustahkamlashlar va ularning samarali foydalanishini ta'minlashga qaratilgan strategiyalar, siyosiy vositalar va dasturlarni o'z ichiga oladi. Bu jarayonning samaradorligi va barqarorligi, qishloqda yashovchi jamiyat va uning aholisiga

olib keladi.

III. Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

1. **Maqsadni aniqlang:** Seminar qanday maqsadga ega? O'z maqsadingizni aniqlang va mashg'ulotlarni unga mos ravishda tayyorlang. Agar maqsadingiz o'rganuvchilarga yangi malumotlarni o'rgatish bo'lsa, mashg'ulotlarni ilg'or tadbirlar, muzokaralar va amaliy mashg'ulotlar bilan birlashtiring.
2. **Yo'l harakatda qo'ng'iroq eting:** Mashg'ulotlar davomida o'quvchilarga ko'maklashish uchun interaktiv usullar va faoliyatlar qo'llang. Guruhda muzokaralar, tajribalar almashtirish, vazifalar bajarish, qo'llanmalar yaratish kabi faoliyatlar o'rganuvchilarning ishtirokini oshirishga yordam beradi.
3. **Tajribalashga va tahlil qilishga imkoniyat yarating:** Mashg'ulotlarga qatnashuvchilarni yangi fikrlar va ko'nikmalar olishlari uchun imkoniyat yarating. Ularga o'z o'ylarini bayon etish uchun muhit yaratish, savollarga javob izlash va mulohazalarni baham ko'rishga imkoniyat berish juda muhim.
4. **Ilmiy materiallarni qo'llab-quvvatlash:** Seminarga qatnashuvchilarga ma'lumotlarni o'rganishda yordam bera oladigan qo'llanmalar, maqolalar, va ilmiy materiallar taqdim eting. Bu, ularga seminar mavzusida mustaqil ravishda o'rganishlari uchun zarur bo'ladi.
5. **Amaliyotni ko'rsating:** Teoriyani amalda ko'rsating. O'qituvchilar, o'rganuvchilarni qo'llanmalardan foydalanib, o'quv materiallarini amalda ko'rsatib, mashg'ulotlarda amaliy vaqtlarda o'zlashtirishlari uchun o'rin berishadi.
6. **Muzokaralar va taqrorlash:** Seminar davomida o'qituvchilar va o'rganuvchilar o'rtasida muzokaralar va taqrorlashlar uchun vaqtni ajratib. Bu, seminar mavzusiga oid savollar, izohlarni o'rganuvchilarning o'ylarini qo'llab-quvvatlaydi.
7. **Feedbackni qabul qiling:** Seminar tugagach, o'rganuvchilardan fikrlar va mulohazalar so'rang. Ularning seminar bo'yicha tajribalarini o'rganishingiz seminarlaringizni yanada yaxshilashga yordam beradi.
8. **Ilmiy hamkorlik qiling:** Qiziqishlaringizni va so'zlashishlaringizni ulashing. Boshqa o'qituvchilar, ekspertlar yoki o'rganuvchilar bilan hamkorlik qilish seminarlaringizni murakkablik darajasini oshirishi mumkin.
9. **Ishbilarmon bo'ling:** Vaqt va joyingizni o'rganuvchilarning ehtiyojlari va talablari bo'yicha yo'nalting. Ularning diqqatini jalb qilish uchun qiziqarli mashg'ulotlar, tadbirlar va ta'lim usullaridan foydalaning.
10. **Tez-tez amalga oshiring:** Seminarlar o'quvchilarning o'rganishni davom ettirish uchun bir marta emas, balki mustamlak qilish uchun ko'p marta talab etadi. Shuning uchun tez-tez o'tkazishga harakat qiling va o'rganuvchilarning yangi malumotlarni o'rganish va ularni o'zlarining amaliyotiga o'tkazish imkoniyatini berishga intilishga harakat qiling.

Amaliy mashg'ulotlar

1. Qishloq xo'jaligi korxonalarida buxgalteriya hisobining asosiy tamoyillari
2. Qishloq xo'jaligi korxonalarida soliqqa tortish xususiyatlari qishloq xo'jaligi mahsulotlarining inventarizatsiyasi
3. Qishloq xo'jaligida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari qishloq xo'jaligida hisob siyosati
4. Qishloq xo'jaligida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari qishloq xo'jaligida hisob siyosati

5. Fermer xo'jaliklarida buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlari ekologik va organik qishloq xo'jaligi buxgalteriya hisobi
6. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish xarajatlari hisobi va sug'urta qishloq xo'jaligida va buxgalteriya hisobida.
7. Qishloq xo'jaligi texnikalarini hisobga olish va amortizatsiya sug'orish tizimlari va suv resurslari hisobi
8. Hayvonchilikda va o'simlikchilikda buxgalteriya hisobi subsidiyalar va davlat yordamini buxgalteriya hisobida aks ettirish
9. Qishloq xo'jalik mahsulotlari zahiralar va qishloq xo'jalik xizmatlari, ishlar hisobi
10. Qishloq xo'jalik mahsulotlari zahiralar va qishloq xo'jalik xizmatlari, ishlar hisobi
11. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari sotish hisobi va mahsulotlarining inventarizatsiyasi
12. Qishloq xo'jalik yerlari ulardan sug'orish tizimlari va suv resurslaridan foydalanish hisobi
13. Dehqonchilik ishlab chiqarish xarajatlari hisobi va mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilish

Bu tavsiyalar amaliy mashg'ulotlarini tashkil etishda yordam berishi kutiladi. Har bir seminar o'ziga xos ehtiyojlarni va talablarni qondiradi, shuning uchun uning qulayliklari va ko'rinishi sizning maqsadlaringiz bilan mos ravishda moslashishi kerak.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etishning shakli va mazmuni

1. **Maqsadni aniqlang:** Seminar qanday maqsadga ega? O'z maqsadingizni aniqlang va mashg'ulotlarni unga mos ravishda tayyorlang. Agar maqsadingiz o'rganuvchilarga yangi ma'lumotlarni o'rgatish bo'lsa, mashg'ulotlarni ilg'or tadbirlar, muzokaralar va amaliy mashg'ulotlar bilan birlashtiring.
2. **Yo'l harakatda qo'ng'iroq eting:** Mashg'ulotlar davomida o'quvchilarga ko'maklashish uchun interaktiv usullar va faoliyatlar qo'llang. Guruhda muzokaralar, tajribalar almashtirish, vazifalar bajarish, qo'llanmalar yaratish kabi faoliyatlar o'rganuvchilarning ishtirokini oshirishga yordam beradi.
3. **Tajribalashga va tahlil qilishga imkoniyat yarating:** Mashg'ulotlarga qatnashuvchilarni yangi fikrlar va ko'nikmalar olishlari uchun imkoniyat yarating. Ularga o'z o'ylarini bayon etish uchun muhit yaratish, savollarga javob izlash va mulohazalarni baham ko'rishga imkoniyat berish juda muhim.
4. **Ilmiy materiallarni qo'llab-quvvatlash:** Seminarga qatnashuvchilarga ma'lumotlarni o'rganishda yordam bera oladigan qo'llanmalar, maqolalar, va ilmiy materiallar taqdim eting. Bu, ularga seminar mavzusida mustaqil ravishda o'rganishlari uchun zarur bo'ladi.
5. **Amaliyotni ko'rsating:** Teoriyani amalda ko'rsating. O'qituvchilar, o'rganuvchilarni qo'llanmalardan foydalanib, o'quv materiallarini amalda ko'rsatib, mashg'ulotlarda amaliy vaqtlarda o'zlashtirishlari uchun o'rin berishadi.
6. **Muzokaralar va taqrorlash:** Seminar davomida o'qituvchilar va o'rganuvchilar o'rtasida muzokaralar va taqrorlashlar uchun vaqtni ajratib. Bu, seminar mavzusiga oid savollar, izohlarni o'rganuvchilarning o'ylarini qo'llab-quvvatlaydi.
7. **Feedbackni qabul qiling:** Seminar tugagach, o'rganuvchilardan fikrlar va mulohazalar so'rang. Ularning seminar bo'yicha tajribalarini o'rganishingiz seminarlaringizni yanada yaxshilashga yordam beradi.
8. **Ilmiy hamkorlik qiling:** Qiziqishlaringizni va so'zlashishlaringizni ulashing. Boshqa o'qituvchilar, ekspertlar yoki o'rganuvchilar bilan hamkorlik qilish seminarlaringizni murakkablik darajasini oshirishi mumkin.
9. **Ishbilarmon bo'ling:** Vaqt va joyningizni o'rganuvchilarning ehtiyojlari va

talablari boyicha yo'naltirg. Ularning diqqatini jalb qilish uchun qiziqarli mashg'ulotlar, tadbirlar va ta'lim usullaridan foydalaning.

10. **Tez-tez amalga oshiring:** Seminarlar o'quvchilarning o'rganishni davom ettirish uchun bir marta emas, balki mustamlak qilish uchun ko'p marta talab etadi. Shuning uchun tez-tez o'tkazishga harakat qiling va o'rganuvchilarning yangi malumotlarni o'rganish va ularni o'zlarining amaliyotiga o'tkazish imkoniyatini berishga intilishga harakat qiling.

Bu tavsiyalar amaliy mashg'ulotlarini tashkil etishda yordam berishi kutiladi. Har bir seminar o'ziga xos ehtiyojlarni va talablarni qondiradi, shuning uchun uning qulayliklari va ko'rinishi sizning maqsadlaringiz bilan mos ravishda moslashishi kerak.

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etishni shakli va mazmuni quyidagi ko'rsatmalar asosida tushunish mumkin:

1. **Maqsadni aniqlash:** Har bir mustaqil ta'lim va ishning maqsadi va natijalari aniq bo'lishi kerak. O'rganuvchi yoki ish faoliyatlarining maqsadlarini tushunish, ularning o'zini qanday rivojlantirishni iste'dodini aniqlash juda muhimdir.
2. **Individual maslahatlashish:** Mustaqil ta'lim va ishlarni tashkil etishda o'rganuvchilar yoki ishchi o'zlarini rivojlantirish va maqsadlariga erishish yo'nalishi bo'yicha maslahatlashish uchun vaqt ajratish kerak. Har bir kishning zarur talablari va iste'dodi farqli bo'lishi mumkin, shuning uchun individual yondashuv juda muhimdir.
3. **Shaxsiy rivojlanish rejalari:** Har bir o'rganuvchi yoki ishchi uchun shaxsiy rivojlanish rejalari tuzilishi zarur. Bu rejalarning o'z ichiga o'rganish, amaliyot, tajriba olish va rivojlanishga oid maqsadlarni o'z ichiga oladi.
4. **Muvaffaqiyatni baholash:** Har bir mustaqil ta'lim va ish muvaffaqiyatini baholash uchun obyektiv va yo'qotishlarni belgilash zarurdir. Bu, o'rganuvchilarning yoki ishchilarning maqsadlariga erishish darajasini aniqlashda yordam beradi.
5. **O'zlashtirish va amaliyot:** Mustaqil ta'lim va ishlarni o'rganuvchilar yoki ishchilar o'zlarining o'zlashtirishlariga muvaffaqiyatli bo'lish uchun amaliyotni o'z ichiga olishi kerak. Bu, teoridan amalga o'tirish va o'zlashtirishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.
6. **Maqbul ta'lim vositalarini tanlash:** O'rganuvchilar yoki ishchilar uchun maqbul ta'lim vositalarini tanlash juda muhim. Bu, har bir shaxsga mos ta'lim usullarini va maqbul muhitni taqdim etishda juda muhimdir.
7. **Mentorlik va ko'rsatma:** O'rganuvchilar yoki ishchilar uchun mentorlik va ko'rsatma juda muhimdir. Bu, ularning rivojlanishlarini o'zlashtirish, savollarga javob topish va yangi malumotlarni o'rganishlarida yordam berish uchun zarurdir.
8. **Ta'lim muhitini yaratish:** Mustaqil ta'lim va ishlarni o'rganuvchilar yoki ishchilar uchun yaxshi ta'lim muhitini taqdim etish juda muhimdir. Bu, ularning o'zlarini rahat his etishini, o'zlashtirishlarini oshirish va yangi bilimlarni o'rganishlarini ta'minlashda yordam beradi.
9. **Dastur tuzish va tartiblash:** Mustaqil ta'lim va ishlarni tashkil etishda dastur tuzish va tartiblash juda muhimdir. Bu, o'rganuvchilar yoki ishchilar uchun yo'l yo'riqnomasi va maqsadlarni tushuntirishda yordam beradi.
10. **Taraqqiyotni doimiy baholash:** Mustaqil ta'lim va ishlarni tashkil etish davomida taraqqiyotni doimiy baholash juda muhimdir. Bu, muvaffaqiyat va muammoatlarni

aniqlashda va takomillashtirishda yordam beradi.

Shu holda, mustaqil ta'lim va ishlarni tashkil etishni shakli va mazmunini tuzishda bu ko'rsatmalar va prinsiplar yordam beradi. Har bir inson o'zining shaxsiy rivojlanish yo'nalishida, o'z iste'dodini oshirish va maqsadlariga erishish uchun moslashtirilgan dasturlarni qabul qilish lozim.

Fan bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlari oldindan berilgan mavzular asosida taqdim etiladi

1. Qishloq xo'jaligi texnikalarini hisobga olish va amortizatsiya sug'orish tizimlari va suv resurslari hisobi

2. Suv ta'minoti bo'yicha xizmatlarini

ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish asoslari

3. Qishloq xo'jaligi va suv resurslaridan foydalanish hisobi sub'ektlarda buxgalteriya hisobi xususiyatlari

4. Pochta xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobi

5. Sug'urta xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlar va ular faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari

6. Vositachilik xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlar va ular faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari

7. Dehqon va buyum bozorlari va ular faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari

8. Auditorlik tashkilotlari va axborot-maslahat xizmatlarini ko'rsatuvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobining xususiyatlari

9. Buxgalteriya hisobi axborot tizimlarining nazariy asoslari.

10. Xisob va audit bo'yicha amaliy dasturlar paketlari to'g'risidagi tushuncha.

4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari

Dasturda ko'rsatilgan mavzular ma'ruza, seminar shaklida olib boriladi, shuningdek, fanning dolzarb masalalari talabalarga mustaqil ish sifatida o'zlashtirish uchun beriladi. Fan zamonaviy pedagogik texnologiyalarning

- "Klaster";
- "Bumerang";
- "Fikrlar hujumi",
- "Munozarali dars",
- "FSMU"

singari metodlari orqali hamda slaydlar, multimedia namoyishlari bilan o'tkaziladi va mashg'ulotlardagi ma'lumotlar multimedia vositalari yordamida taqdimot qilinadi.

5. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni muvaffaqiyatli topshirish.

6.

Qishloq xo'jaligida foydalanilgan adabiyotlar ko'plab mavzularda mavjud bo'lishi mumkin, bu esa qishloq xo'jaligi sohasidagi turli asoslarga, mazkur soha bo'yicha tadqiqotlarga va amaliyotlarga bog'liq. Quyidagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasida ko'p mashhur bo'lgan adabiyotlar orasidan ba'zilaridir:

1. **"Qishloqxo'jalik yilnomasi"** - Bu nomzod davlat dasturiy ijro etish organlari tomonidan har yil chop etiladi va qishloq xo'jaligi sohasidagi asosiy o'zgarishlar, yangiliklar va istiqbolni baham etadi.
2. **"Qishloq xo'jaligi tarixi va nazariyasi"** - Bu turdagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasidagi tarixiy rivojlanish, nazariy tahlillar, agronomiya, hayvonot texnologiyasi va boshqa sohalarga oid nazariy ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.
3. **"Qishloq xo'jaligi texnologiyasi"** - Bu turdagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasidagi zirakliklar, texnologiyalar, suv va bog'lar ishlov berish, mahsulotlar yig'ilish, shuningdek pestitsidlar, insektitsidlar va moddalar qo'llanilishi to'g'risida ko'plab ma'lumotlar taqdim etadi.
4. **"Qishloq xo'jaligi madaniyati"** - Bu kitoblar qishloq hayotining madaniy, o'zbek milliy o'ylariga, ko'ngil ko'rsatishlarga, mafkurlarga, ularning mazmuniga oid bo'lib, qishloq xo'jaligi sohasida madaniy yangiliklar va an'analarni baham etadi.
5. **"Qishloq xo'jaligi va ekologiya"** - Bu turdagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasidagi ekologik muammolar, yerbosariyo ekologiyasi, biologik zo'm va qurol va boshqa qishloq xo'jaligi sohasidagi ekologik tushunchalar va yechimlar haqida ma'lumotlar taqdim etadi.
6. **"Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti"** - Bu kitoblar qishloq xo'jaligi sohasidagi iqtisodiy o'zgarishlar, agro-sanoat taraqqiyoti, moliyaviy hisob-kitob, agrar bozorlar va boshqa iqtisodiy tushunchalar haqida ma'lumotlar taqdim etadi.
7. **"Qishloq xo'jaligida innovatsiyalar va sanoat"** - Bu adabiyotlar qishloq xo'jaligida innovatsion texnologiyalar, iste'mol vaqtinchaliklar, agrar innovatsion loyihalar, sanoatning rivojlanishi va boshqa innovatsion muammolarga bag'ishlangan.

Qishloq xo'jaligida foydalanilgan adabiyotlar ko'plab mavzularda mavjud bo'lishi mumkin, bu esa qishloq xo'jaligi sohasidagi turli asoslarga, mazkur soha bo'yicha tadqiqotlarga va amaliyotlarga bog'liq. Quyidagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasida ko'p mashhur bo'lgan adabiyotlar orasidan ba'zilaridir:

1. **"Qishloqxo'jalik yilnomasi"** - Bu nomzod davlat dasturiy ijro etish organlari tomonidan har yil chop etiladi va qishloq xo'jaligi sohasidagi asosiy o'zgarishlar, yangiliklar va istiqbolni baham etadi.
2. **"Qishloq xo'jaligi tarixi va nazariyasi"** - Bu turdagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasidagi tarixiy rivojlanish, nazariy tahlillar, agronomiya, hayvonot texnologiyasi va boshqa sohalarga oid nazariy ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.
3. **"Qishloq xo'jaligi texnologiyasi"** - Bu turdagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasidagi zirakliklar, texnologiyalar, suv va bog'lar ishlov berish, mahsulotlar yig'ilish, shuningdek pestitsidlar, insektitsidlar va moddalar qo'llanilishi to'g'risida ko'plab ma'lumotlar taqdim etadi.
4. **"Qishloq xo'jaligi madaniyati"** - Bu kitoblar qishloq hayotining madaniy, o'zbek milliy o'ylariga, ko'ngil ko'rsatishlarga, mafkurlarga, ularning mazmuniga oid bo'lib, qishloq xo'jaligi sohasida madaniy yangiliklar va an'analarni baham etadi.
5. **"Qishloq xo'jaligi va ekologiya"** - Bu turdagi adabiyotlar qishloq xo'jaligi sohasidagi ekologik muammolar, yerbosariyo ekologiyasi, biologik zo'm va qurol va boshqa qishloq xo'jaligi sohasidagi ekologik tushunchalar va yechimlar haqida ma'lumotlar taqdim etadi.

	6. "Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti" - Bu kitoblar qishloq xo'jaligi sohasidagi iqtisodiy o'zgarishlar, agro-sanoat taraqqiyoti, moliyaviy hisob-kitob, agrar bozorlar va boshqa iqtisodiy tushunchalar haqida ma'lumotlar taqdim etadi. 7. "Qishloq xo'jaligida innovatsiyalar va sanoat" - Bu adabiyotlar qishloq xo'jaligida innovatsion texnologiyalar, iste'mol vaqtinchaliklar, agrar innovatsion loyihalar, sanoatning rivojlanishi va boshqa innovatsion muammolarga bag'ishlangan.
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Kengashining 2024 yil <u>28-avgust</u> <u>1</u>-son bayyonomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan modul uchun mas'ullar: R.D.Hamidov– SamDU KF, “Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot” kafedrası assistenti
9.	Taqrizchilar: D.Hamidov– SamDU KF Aniq va tabiiy fanlar “Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot” kafedrası o'qituvchisi (ichki) S.B.Boyoqulov - SamDU, Raqamli iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi. (tashqi)